

Arbejdsanstalterne i Horsens

Fattigvæsenet ca. 1700 til i dag

Middelalderens sygepleje og fattigvæsen

Syge, fattige og arbejdsløse var afhængig af, at familien eller håndværkernes laug ville hjælpe, når der var brug for det.

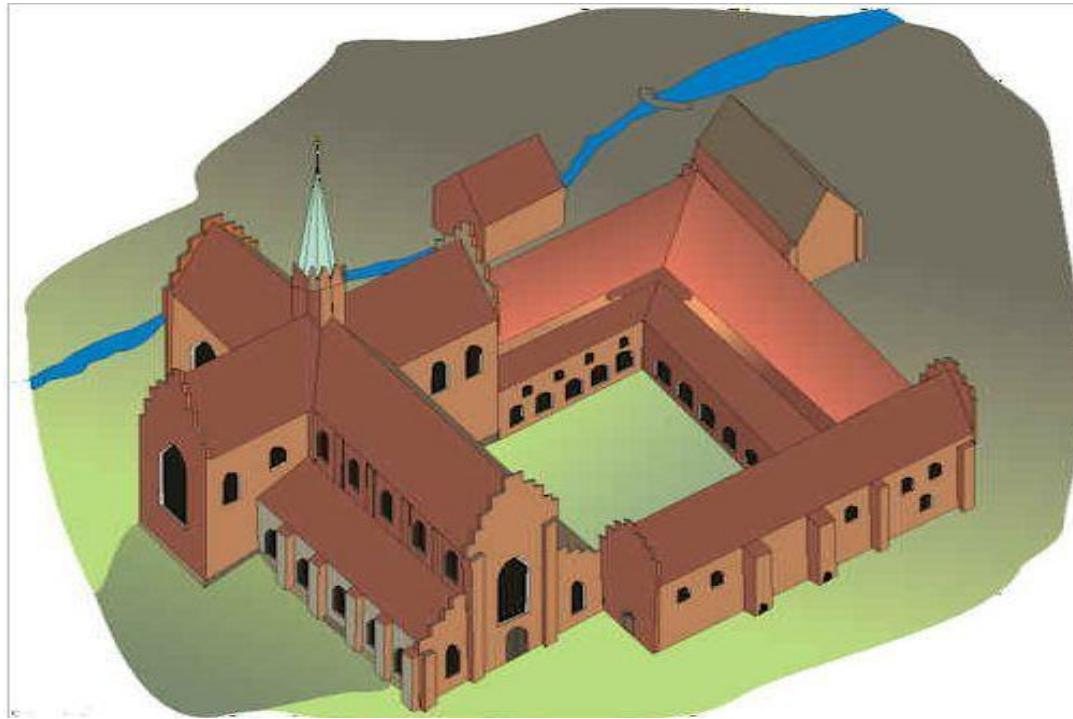
De, som ikke hørte til de to grupper, kunne søge hjælp hos klostrene.

Munke og nonner var middelalderens læger og sygeplejere, og klostrene hjælp var det tætteste, man kom på et organiseret fattigvæsen og sygepleje.

Fattighjælp og sygdom efter reformationen i 1536

Da klostrene blev nedlagt og munke og nonner jaget bort efter reformationen i 1536, var der ikke længere en organiseret form for fattighjælp og sygepleje til de dårligst stillede

1550 – 1700 var der kun at håbe på barmhjertighed fra landsbyfællesskaberne eller fra de velhavende borgere.

Men de gik ofte forgæves, fordi der ikke var meget hjælp at hente

I 1708 indførtes en fattiglov i Danmark, der dog næsten ingen virkning havde, da ingen førte kontrol med, om loven blev overholdt.

I 1708 – loven understregedes det, at alle fattige skulle arbejde for deres fattighjælp

Forordning om Betlere i Danmark, 24. september 1708

Angaaende de Fattige i Kiøbstæderne i Danmark, Kiøbenhavn undtagen.

3. Skal der i hver Kiøbstæd være en Kiiste til de Fattiges Casse med tre underskeedentlige[7] Laase og Nøgler, hvoraf Sogne-Præsten den ene, Magistratens-Middel den anden, og tvende Borgere, hvor der er Magistrat, den tredje, men hvor der er ingen anden Magistrat end Byefogden den anden, og Kirkens Forstandere den tredje skal have, og maa ingen alene over de Fattiges Midler raade, men det skal i Hosværelse[8] af dennem samtlige skee.

5. Hver Mandag, om det ikke er HelligDag, skal Almissen uddeles af Inspecteurerne til de Fattige, da de enten selv skal komme tilstæde, eller om de ikke ere saa stærke, en anden paa deres Vegne, at annamme det, de staaer antegned for.

6. Alle Fattige, som kunde arbejde, enten de ville eller ej, skal til de Byer, hvor Manufacturer ere indrettede, henses til Arbejde.

Spindeskolerne i Danmark

Om hør

Allerede for 7.000 år siden var hør kendt i Mesopotamien (i dag Syren og Irak), og senere fandt hør også vej til Egypten.

- I jernalderen (ca. 500 f.v.t – 800 e. v. t) nåede hørplanten også frem til Tyskland og Norden.
- Der findes ca. 200 arter af hør, som kan have forskelligt udseende.
- Hør spindes til bl.a garn og stof, eller der udvindes linolie af hørfrøene
- Ved hørspinding trækkes plantefibre fra hørstænglen , som snos til en stærk tråd.

Hørfibre er mere stive end uld og bomuld. Derfor skal hørfibre fugtes med f.eks. vand eller spyt under spindingen.

Almindelig hør

Spindeskolebevægelsen i Danmark

Spindeskolerne opstod i slutn. af 1700-tallet og havde sin storhedstid i beg. af 1800-tallet.

Det var pietismen og filantropismen, der stod bag ideen om spindeskolerne

Formålet var at oplære især fattige børn og unge – men også andre – i at spinde hør for at tjene penge.

Dermed håbede man, at kunne holde hjemløse og /eller fattige børn fra at stjæle og gå på vejene for at tigge.

Og man kunne også spare lidt på både privat og offentlig velgørenhed.

Almissen - Maleri af Wilhelm Amadeus Beer, 1883.

Spindeskolerne på Sjælland i 1700-tallet

Nogle af de første spindeskoler lå på Sjælland, og de opstod i 1770'erne-1780'erne

En af dem lå i Køng på Sydsjælland

**Køng Spindeskole på Sydsjælland
Etabl. 1788**

Selv om ideen var god, så var eleverne ikke altid interesserede i hverken arbejdet eller undervisningen i f. eks. religion, regning, læsning og skrivning

Økonomisk set var de sjællandske spindeskoler ikke rentabel

De sidste spindeskoler lukkede derfor i 1806 og 1807

Fattigvæsenets spindeskole i Horsens 1788-1813

Også i Horsens gjorde man forsøg på at komme problemet med fattige børns tiggeri og omstrejfen til livs i 1700-tallet.

"Land-Fabrik- og Spinderiskole-Direktionen" opfordrede i 1780erne købstædernes fattigvæsen til at uddanne spindemødre (= spindelærerinder), der skulle stå for at lære børnene i spindeskolerne at spinde hør.

Også Horsens Købstad og fattigkommissionen søgte i 1785 om oprettelse af en spindeskole, som dog først åbnede 1.4.1788.

Et medlem af fattigkommissionen skulle være ulønnet skoleholder, og hans arbejde var bl.a. at holde styr på regnskaberne.

Spindekommissionen i Horsens

Spindeskolekommissionen i Horsens bestod oprindeligt af 4 medlemmer:

- Borgmester Andreas Nielsen Flensborg (1716-1790)
- Bygmester Anders Kruuse (1745-1811)
- Sognepræst og provst Christian Brøndsted (1742-1823)
- Købmand Jørgen Yding

Som tiden gik blev medlemmerne skiftet ud med andre.

Skoleholderens hustru skulle undervise børnene i hørspinding

Skoleholderen selv skulle stå for børnenes boglige undervisning i regning, læsning, skrivning og religion

**Sognepræst og provst
Christian Brøndsted
(1742-1823).
Maleri 1794 af Hans
Hansen**

Indretning af spindeskolen på Nørregade 18

Fattigkommissionen havde fundet frem til, at gård nr. 161 = Nørregade 18 var egnet til indretning af spindeskolen

Bygningen blev derfor købt for 400 rigsdaler.

Bygningen blev derefter istandsat af bygmester Anders Christensen Kruuse (1745-1811) for 860 rigsdaler.

I 1788 var der 18 elever.

Men ret hurtigt steg antallet af elever til 27, og dette holdt sig frem til beg. af 1800-tallet.

**Silhuet af bygmester Anders
Christensen Kruuse (1745-1811).
Det Kgl. Bibliotek**

Flidspræmier og straf i Spindeskolen

Der blev anvendt forskellige metoder for at få børnene til blive i Spindeskolen.

For mange af børnene var udisciplinerede og havde aldrig gået i skole før og kedede sig derfor .

Et af de mere effektive tiltag var at uddele flidspræmier på nogle få rigsdaler til de flittigste elever.

De børn der strejfede om og tiggede i stedet for at deltage i hørspinding og anden undervisning , blev i stedet straffet med arrest i flere dage på vand og brød.

Spinderok ca. 1880

Spindeskolens økonomi og lukning 1813

Det hørgarn, som børnene spandt på Spindeskolen, blev solgt på auktion hvert år og indbragte pæne summer.

1788	156 rigsdaler
1804	217 rigsdaler
1813	619 rigsdaler

De nævnte beløb er fratrullet børnenes løn for deres spindearbejde

Spindeskolen og skolestuen lå i en sidelænge bag forhuset på Nørregade 18. – Fotografi 1927, da huset blev anvendt til alm. beboelse

De gode indtægter fra børnenes spindearbejde var dog ikke nok.

Velhavende borgere forsøgte at dække underskuddet i Spindeskolen med store beløb og andre gaver.

Men alligevel var det ikke tilstrækkeligt.

Spindeskolens økonomi og lukning 1813

Den 22. dec. 1812 blev de 13 elever sendt på juleferie .

Inden da fik de at vide, at de kun skulle møde på Spindeskolen igen, hvis de fik besked om det.

Og den besked kom aldrig, så Spindeskolen i Horsens stoppede officielt fra nytår 1813.

I 1821 blev en bygning på Nørregade 14 indrettet til spindeskole med tilknytning til Fattiggården.

Samtidig forsvandt undervisningen i religion, læsning og skrivning samt regning.

Spindeskolen ved fattiggården var derfor kun baseret på pligtarbejde og havde ikke længere status som en selvstændig skole.

I 1803 kom ”**Reglement for Fattigvæsenets provisoriske Indretning og Bestyrelse i Danmarks Kiøbstæder / paa Landet**”.

II.) Hvilke de Trængende ere, og hvor disse bør forsørges.

Som Trængende til Understøttelse ansees alene de Fattige, der ei ved egne Kræfter, paa lovlige Maade, kan erhverve sig nødtørftig Underholdning, og saaledes uden andres Hielp, enten ganske, eller for en Deel maatte savne den Føde, Klæde, Huuslye, Varme, og Pleie i Sygdoms Tilfælde, som er dem uundværlig til at vedligeholde Liv og Helbred.

Der var to grupper af fattige iflg. fattigloven 1803

De værdige fattige , der var uden skyld i deres situation: Det vil sige syge , gamle og handicappede.

De uværdige fattige, der selv var skyld i deres situation: Det vil sige vagabonder, prostituerede, arbejdssky og enlige mødre med uægte børn.

Filosofien var, at de uværdige fattige skulle tvinges til at arbejde for føden.

Lov om Straffen for Løsgænger og Betleri.

3 Marts 1860

Den, som streifer arbejdsløs omkring uden at kunne oplyse, at han er i Besiddelse af Midler til sit Underhold, eller at han idetmindste søger lovligt Erhverv, bliver som Løsgænger at ansee med Straf af Fængsel paa Vand og Brød.

Hvor Tvangsarbeidshuse ere indrettede, kan istedetfor Fængsel paa Vand og Brød Arbeide i disse idømmes, saaledes at 6 Dages Tvangsarbeide ansees lige med 1 Dags Fængsel paa Vand og Brød.

Myndighederne var især træt af tiggere, som ikke havde tilladelse til at tigge.

Derfor kunne de idømmes tvangsarbejde for ulovligt tiggeri og omstrejfen

**Tiggere mødes på
landevejen - 1763**

Fattighjælp og tab af borgerrettigheder

Fattighjælp var et lån, der skulle tilbagebetales. Og fattighjælpen havde store konsekvenser for modtageren.

Det blev med Grundloven af 1849 slået fast, at modtagere af fattighjælp, ikke kunne stemme eller stille op til valgene, før de havde tilbagebetalt fattighjælpen.

Fattiglemmer kunne heller ikke gifte sig med hvem, de ville.

Det var myndighederne, der bestemte, om et par kunne gifte sig.

7. Januar 1918.

46. Journ.-Nr. I. ⁴⁷/17. Skrivelse af 24. f. M. fra Aarhus Stiftamt, som begærer Erklæring paa Klage fra Julius Emil Frederik Jensen af Aarhus over, at det

herværende Udvalg for Fattigvæsenet har nægtet ham Tilladelse til at indgaa Ægteskab med en Kvinde, med hvem han har 2 Børn.

Bilag Erklæring fra Udvalget for Fattigvæsenet.

Det vedtoges at tilbagesende Sagen til Aarhus Stiftamt under Henvisning til den fra Udvalget for Fattigvæsenet indhentedes Erklæring, til hvilken Byraadet kan henholde sig.

Vurderedes det, at parret ikke ville kunne forsørge sig selv og måske eventuelle børn, fik de afslag på at gifte sig

Udvandring til Amerika

I slutningen af 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet udvandrede en del fattige danskere til USA pga. de håbløse udsigter for fremtiden.

ANTAL UDVANDRERE

1871-1880	3.858	udvandrere
1881-1890	8.162	- -
1895	3.607	- -
1900	3.570	- -
1905	8.051	- -
1910	8.890	- -
1920	6.300	- -

Statistisk Aarbog 1930, Tabel 13, s. 20.

I sjældne tilfælde bevilgede Horsens Kommune pengene til fægebilletten derover.

Horsens Kommune og de amerikanske emigrationsmyndigheder skulle dog have sikkerhed for, at ansøgeren havde en fast stilling i vente derovre.

Ellers blev der ikke bevilget rejsegodtgørelse.

For uden arbejde og et sted at bo ville en indvandrer og måske familien ikke kunne klare sig selv i det nye land

1880-1920 var der flere danskere, der udvandrede til USA. Mange af dem tog med Dampskibsselskabet Thingvalla, der var blevet oprettet i

En omtale i Horsens Avis forklarede i 1874, at dygtige tjenestepiger kunne få fri rejse og god løn i Philadelphia og omegn.

**Frit
til Amerika.**

Noget dygtige og velanbefalede Tjenestepiger kunne atter faa Plads imod fri Overrejse og høj Løn i Philadelphia og Omegn.
C. Gbbesen.

Nærmere i Expeditionen paa Nørregade 252.

Udvandrere befordres:

Til Nord-Amerika pr. National-Linien via Liverpool enten fra Kjøbenhavn eller Hamborg hver Fredag.
,, Syd-Amerika paa nærmere af os opgivne Dage.
,, Brasilien,
,, Queensland og } paa hidtil ukjendt fordelagtige Betingelser.
,, Ny Zeeland }

Det Nærmere erfares hos Undertegnede.
C. N. M. Bang,
Agent for Thaysens Expedition.

De fattige i Horsens

Den eneste form for fattighjælp, man kunne få i Horsens uden at blive underkastet fattighjælps virkninger , var hjælp fra "De Fattiges Kasse".

De Fattiges Kasse. Kassen har sine Indtægter dels ved Bidrag fra Kommunens Kasse, dels af Kirkebøsserne, Kjendelser indbetalte paa Byfogedkontoret samt milde Gaver. Bestyrelse: Overlærer Loft, DM., Formand, Fabrikant Ryster og Murmester Nerup, DM.

Horsens Vejviser 1893

Pengene i den frie fattigkasse stammede bl.a. fra indsamling i kirkebøsser og fra bøder, udstedt af byfogeden og hans mænd = datidens politi

Gode Horsens-borgere kunne også bidrage til Den Frie Fattigkasse

Kirkebøsse

Fattige Børns Bespisning

I sidste halvdel af 1800-tallet var nøden stor blandt arbejderne og deres familier i Horsens

"Foreningen til fattige Børns Bespisning" havde derfor udleveret havde udleveret 2876 portioner varm mad i jan. – marts 1886 til lige så mange fattige børn i Horsens

Fattige børns
bespisning i
den lokale
gymnastiksal

Fattiggården , forsørgelsesanstalten eller Den Kommunale Arbejdsanstalt

I 1823 blev fattiggården på Nørregade 14-16 taget i brug.

Fattiggården havde en tilknyttet klædefabrik, der beskæftigede 50 fattige personer – nogle af dem børn.

Fattiggården på Nørregade blev snart nedslidt, og ingeniør J. Chr. Clausen fik til opgave at tegne og opføre den nye fattiggård.

**Civilingeniør J. C. Clausen
1835-1886 – Nordre
Kirkegård**

Den nye fattiggård - Forsørgelses- og Arbejdsanstalten - blev opført på Engvej og taget i brug i 1873.

Ca. år 1900 blev Forsørgelsesanstaltens nye adresse ændret til Fabrikvej 2

Når der ikke var andre udveje, måtte de fattige, arbejdsløse, syge eller gamle på arbejds- og forsørgelsesanstalten i kortere eller længere tid

De fattige skulle arbejde for kost og logi under opholdet på arbejds og forsørgelsesanstalterne.

For hensigten var at sætte dem i stand til at søge og få et arbejde, så de ikke skulle vende tilbage til forsørgelsesanstalten eller Tvangsarbejdsanstalten.

**Forsørgelsesanstalten på
Fabrikvej 2**

Der var oprindeligt plads til 21 fattiglemmer på den nye arbejds- og forsørgelsesanstalt, men senere i 1800-tallet steg dette tal til 40 lemmer.

Fattigvæsenet havde to forskellige arbejdsanstalter, hvor modtagere af fattighjælp kunne anbringes – frivilligt eller med tvang

- En kommunal arbejds- og forsørgelsesanstalt
- En tvangsarbejdsanstalt.

Forskellen på de to arbejdsanstalter fremgår af § 41 i Fattigloven af 1891

§ 41 For Forseelser, som stride mod Orden og Sædelighed, Drukkenskab, Uforligelighed, Modvillighed til at Arbejde og Bortgang fra anvist Arbejde eller Opholdssted uden dertil erhvervet Tilladelse, Bortgang fra den kommunale Arbejds – eller Forsørgelsesanstalt, hvor vedkommende er Anbragt kan Fattigbestyrelsen ... med Samtykke ... af Politimesteren eller Politidirektøren ikende dem Straf af Hensættelse i Fængsel eller Tvangsarbejde, dog ikke udover et Tidsrum af 6 Maaneder.

Lemmernes Arbejde

Alle, der havde ophold på Forsørgelses- og Arbejdsanstalten skulle arbejde for kost og logi i det omfang, deres alder og helbred tillod det.

Fattighuset – Malet af Carl Wentorf 1891

Lemmernes arbejde på Forsørgelses – og Arbejdsanstalten kunne bestå i forskellige opgaver.

Skattebogen 1941-1942

Forskelligt Arbejde.	
Indtægt ved Fabrikation af Ildtændere, Pilning af Tvist, Opbinding af Kokusgarn, Reparation af Kulsække m. v.	Kr. 2,330,05
Udgift til Materialer	Kr. 77,25
Arbejds løn til Lemmer	” 594,54
	” 671,79
Nettoindtægt	Kr. 1,658,26

Iøvrigt udfører Lemmerne Renholdelsen af Anstalten, Maler-
arbejdet, Vask, Syning m. v.

Beretning om Fattigvæsenet 1922-1923

Lemmernes arbejde var ikke kun beskæftigelsesterapi, da tøj, brænde og sække blev solgt og gav indtægter til Forsørgelses – og Arbejdsanstalten.

Reglement for Arbejds- og Forsørgelsesanstalten 1925

Mænd (34) og kvinder (22) boede på hver deres afdeling

§ 8.

I Anstaltens almindelige Afdelinger kan maximalt optages 56 Personer, nemlig:

i Afdelingen for Mænd, hvor der forefindes 7 Sovestuer, 1 Sygestue, 2 Opholdsstuer og 1 Isoleringsstue foruden Arbejdslokaler: 34 Mænd,

i Afdelingen for Kvinder, hvor der forefindes 4 Sovestuer, 1 Sygestue, 2 Opholdsstuer og 1 Isoleringsstue: 22 Kvinder.

Kvindeafdelingen
på Saxenhøj
Forsørgelsesafde-
ling ved Maribo
1921

Nogle regler virker med nutidens øjne ret strikse. For eksempel reglen for, hvornår Forsørgelsesanstaltens beboere skulle i seng i 1925 :

§ 25.

De paa Anstalten optagne Personer skal hver Aften være i Seng senest Kl. 9. Om Sommeren skal de — med mindre Lægen har beordret andet — staa op Kl. 7 Morgen, og om Vinteren — med mindre Lægen har beordret andet — staa op Kl. 7 $\frac{1}{4}$ Morgen.

Efter at være gaaet i Seng skal alle være rolige og stille. Forstyrrelse af Nattero straffes i Henhold til nærværende Reglement.

I seng kl. 21 og op kl.
7 – 7.15

Tegning af sovesal på
forsørgelsesanstalt 1907

§ 23.

Det er forbudt de i Anstalten optagne Personer under Udgangstilladelse under nogen som helst Form at drive Betleri eller Tiggeri.

§ 23.

Det er forbudt de i Anstalten optagne Personer under Udgangstilladelse under nogen som helst Form at drive Betleri eller Tiggeri.

Tiggeri var strengt forbudt for dem, der var optaget på Arbejds- og Forsørgelsesanstalten.

Men de fattige tiggede ofte om penge, mad eller husly, når nøden var stor .

Tiggeri var i det hele taget strafbart og kunne medføre ufrivilligt ophold på Tvangsarbejdsanstalten

Vagabond med hat, stok og cigar på landevejen

Klage over fattiginspektør

Forsørgelsesinspektøren i Horsens afgav beretning om fattigvæsenets tilstand til Horsens Kommune hvert år .

Af Attester fra Fattigvæsenets Kontor er udstedt: 204 til Brug ved Indgaaelse af Ægteskab, 22 til Brug ved Ansøgning om Indfødsret, 3 for Udstedelse af Hjemstedsbevis, 555 Uformuenheds-Attester til Brug ved forskudsvis Udbetaling af Underholdsbidrag. Ifølge Kopibogen er ekspederet 2440 Breve udenbys og udsendt 1530 Begæringer om Attester.

Horsens Fattigvæsenets Kontor, den 15. Septbr. 1923.

Johs. Simonsen,

Inspektør.

Forsørgelsesinspektør Johannes Simonsens gravsted – Nordre Kirkegård

Men de ledende medarbejdere inden for fattigvæsenet udnyttede af og til deres stillinger i forhold til de fattige

Et eksempel på dette var en ikke helt almindelig klagesag mod forsørgelsesinspektør Johannes Simonsen i midten af 1920'erne

For iflg. frk. Edith Bramming havde fattiginspektøren inviteret hende på hotel i Vejle, hvor han havde haft samleje med hende

47. 188/21. Klage af 24. ds. fra ugift Edith Bramming, Spedalsø 2 c, over Fattiginspektør Johannes Simonsens Forhold overfor hende og hendes Familie, saalydende:

Jeg maa —

her bemærke, at naar jeg har været hos ham paa hans Kontor, har han adskillige Gange omfavnet og kysset mig.

I Vejle spiste vi til Aften og nød en enkelt Sjus og derefter var jeg nede paa Hr. Simonsens Værelse paa Grand Hotel, hvor jeg i Nattens Løb havde Samleje med ham. Kl. 3 om Morgen rejste han tilbage til Horsens, medens jeg først rejste næste Dags Formiddag.

Jeg havde imidlertid faaet Plads

paa Jørgensens Hotel, og da jeg skulde bruge en sort Kjole, Sko m. v., bad jeg Simonsen om det, og jeg fik straks Anvisning paa at købe det hos Manufakturhandler Andreas Hansen. Saalænge Hr. Simonsen mente at kunne komme i Forhold til mig, kunde jeg faa, hvad jeg bad om.

Frk. Edith Bramming påstod , at fattiginspektøren hævned sig ved at kontakte søsterens plejefamilie for at lade dem forstå, at hun – Edith – ikke længere burde have lov til at besøge søsteren.

Men da jeg ikke mere vilde indfinde mig paa Kontoret hos ham, blev han ond, og telefonerede bl. a. til Fru Bie, Smedegade 55, hvor min Søster er i Pleje, at hun ikke maatte lade Barnet komme i Forbindelse med mig, da jeg var en slet Pige, der stod i Forhold til Gæsterne paa Hotellet, hvilket er Usandhed.

For Edith Bramming var en slet pige, der tilbød hotelgæsterne på Hotel Jørgensen seksuelle ydelser.

Jørgensen's Hotel.
Postkort ca. 1930

Udvalget for Fattigvæsenet valgte naturligvis at tro på fattiginspektøren, som benægtede ethvert kendskab til frk. Edith Brammings og en anden kvindes enslydende klage over ham og hans seksuelle tilnærmelser til hende.

Udvalget for Fattigvæsenet udtaler, at det formener det heldigst, at Inspektør Simonsen anlægger Sag mod Klagerinden og Medunderskriveren af Klagen, Fru Kristine Pedersen, Spedalsø 2 c.

Arbejds- og forsørgelsesanstalten nedlægges

Belægningsprocenten var i 1950'erne meget lille, så i juni 1957 besluttede byrådet at nedlægge arbejds- og forsørgelsesanstalten.

Tvangsarbejds- og Forsørgelsesanstalten var tilstrækkelig til at dække behovet for indlæggelse af de fattige og arbejdsløse

Den kommunale arbejds – og forsørgelsesanstalt på Fabrikvej 2 blev derfor nedlagt.

Det skete efter en henvendelse fra Tvangsarbejds– og Forsørgelsesanstalten i 1957:

Skrivelse af 3. juni 1957 fra bestyrelsen for Tvangsarbejds– og Forsørgelsesanstalten ved Horsens, som af hensyn til udarbejdelsen af planer for anstaltens fremtidige indretning beder oplyst, til hvilket tidspunkt Horsens Kommunale Arbejdsanstalt kan ventes nedlagt...

Uddrag af Horsens Byråds Forhandlinger 1957. - s. 87.

I juni 1957 ophørte den kommunale arbejds- og forsørgelsesanstalt (taget i brug i 1873) derfor med at fungere i Horsens

Forsørgelsesanstaltens bygning blev derefter solgt.

Senere købte Horsens Kommune sin gamle bygning tilbage, og efter nedrivningen i 1968 blev der anlagt en parkeringsplads på grunden

P-plads på grunden ved hjørnet af Fabrikvej / Houmannsgade, hvor forsørgelsesanstaltens bygning lå ind til 1968

Det tidl. socialkontor lå i mange år tæt ved forsørgelsesanstaltens adresse på Fabrikvej 2

Crome & Goldschmidts gamle kontorbygning på Fabrikvej , der blev købt af Horsens Kommune i 1933 og anvendt til socialkontor. I dag er der bl.a. indrettet ungdomsboliger i bygningen.

Tvangsarbejdsanstalten i Horsens 1864 - 1973

Tvangsarbejdsanstalten blev opført på Tugthusvej – senere omdøbt til Fussingsvej - og taget i brug i 1864

Byggeriet og driften af Tvangsarbejdsanstalten blev betalt af Vejle og Skanderborg amter samt Horsens Købstad

Fattigloven af 1891 : Om straf med ophold i tvangsarbejdsanstalt i op til 6 måneder

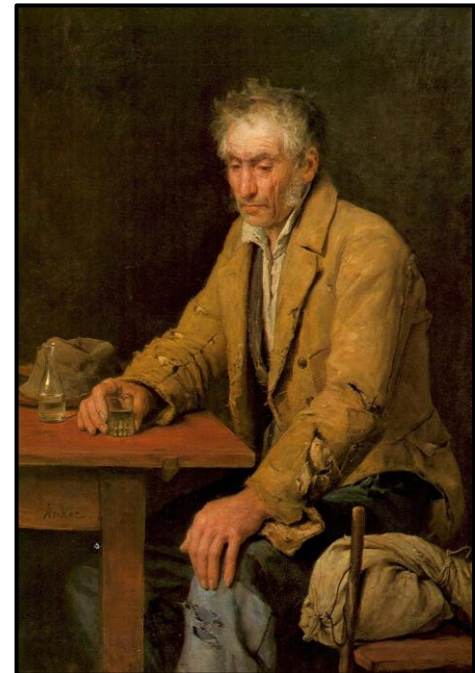
§ 41.

For Forseelser, som stride mod Orden og Sædelighed, saasom Overhørighed og Trodsighed mod foresatte, Drukkenskab, Uforligelighed, Modvillighed til Arbejde og Bortgang fra anvist Arbejde eller Opholdssted uden dertil erhvervet Tilladelse, Bortgang uden Tilladelse fra den Arbejds- eller Forsørgelses-Anstalt, hvor vedkommende er anbragt, for skodesløs Omgang med eller Forvanskning af Fattigvæsenets Ejendele samt for anden offentlig eller huslig Udyd og Uorden kan Fattigbestyrelsen paa det Sted, hvor de Personer, som nyde offentlig Fattighjælp og have forset sig, have Ophold, med Samtykke i hvert enkelt Tilfælde af Politimesteren, i Kjøbenhavn af Politidirektøren, ikende dem Straf af Hensættelse i Fængsel eller til Tvangsarbejde, dog ikke udover et Tidsrum af 6 Maaneder.

Nogle af de forhold, der kunne medføre ophold på en tvangsarbejdsanstalt var følgende:

- **Usædelighed**
- **Drukkenskab**
- **Modvillighed til arbejde**
- **Trodsighed**
- **Uforligelighed**
- **Bortgang uden tilladelse fra en forsørgelsesanstalt**

[Drankeren 1861.- Wikimedia](#)

Der var oprindeligt plads til 60 personer på Tvangsarbejdsanstalten: 40 mænd og 20 kvinder.

Kvindeafdelingen nedlagdes dog i 1927, da der ikke var brug for den.

Tvangsarbejdsanstalten blev drevet og benyttet af Skanderborg og Vejle amter samt Horsens Kommune

Mod betaling for udgifterne kunne også andre byer og amter tvangsanbringe borgere på Tvangsarbejdsanstalten i Horsens

Tvangsarbejdsanstalten i Horsens.

Anstalten ejes og drives fremdeles af de nuværende lodtagende Kommuner.

For Ophold paa Tvangsarbejdsanstalten betaler alle Kommuner i Haderslev, Aarhus, Skanderborg og Vejle Amter 2 Kr. 10 Øre. For Ophold paa Sygestuen dog 3 Kr. 30 Øre. Hertil Udgifter til Beklædning og Medicin.

Driftsunderskud fordeles paa de adgangsberettigede Kommuner i Forhold til Befolkningsantal.

Tvangsarbejdsanstalten opdeles i to afdelinger

Fra 1895 fik Tvangsarbejdsanstalten to adskilte afdelinger

- En forsørgelsesafdeling
- En tvangsarbejdsafdeling

Skrivelse fra Indenrigsministeriet af 8 de Juli d. A. og fra Justitsministeriet af 28de Januar d. A, hvorved disse bifalde de af Byraadet under 23de August 1893 vedtagne **Forslag til en Omordning af Tvangsarbejdsanstalten ved Horsens** saaledes, at denne deles i tvende fuldstændig adskilte **Afdelinger**, henholdsvis en **Tvangsarbejdsanstalt** og en **Forsørgelsesanstalt** for Vejle og Skanderborg, dog at Justitsministeriet havde betinget sit Samtykke af nogle Forandringer i den indsendte Byggeplan, hvorefter Ombygningen, der oprindeligt var anslaaet at ville koste 13.000 Kr. nu vil medføre en Udgift af 22.000 Kr.

Tvangsfange udfører arbejde på tvangsarbejdsafdeling - Wikimedia

Tvangsarbejdsanstalten fungerede derfor som en kombination af forsørgelses- og arbejdsanstalt.

Der var også tilknyttet sygestuer for de indlagte, hvor de kunne få nødtørftig lægehjælp og sygepleje

Tvangsarbejdsafdelingen

Arbejdsløshed var ofte årsagen til et ophold på Tvangsarbejdsanstalten

Arbejdsløses demonstration mod arbejdsløshed i 1920'erne

At kunne arbejde var den altafgørende forudsætning for at kunne klare sig selv i beg. af 1900-tallets Danmark.

Derfor var arbejdsanstalterne helt centrale for datidens fattigvæsen

Pligtarbejde var derfor obligatorisk for alle indlagte på både forsørgelsesanstalterne og på tvangsarbejdsanstalterne

Arbejdsreglement for Tvangsarbejdsafdelingen 1935

8.

For udført Pligtarbejde ydes der den indlagte en Arbejdsducør af indtil 24 Øre daglig. Udfører den indlagte ikke det ham paalagte Arbejde, eller udfører han det paa utilfredsstillende Maade, faar han ingen Arbejdsducør og kan derhos idømmes Straf af Bestyrelsen

*The figures quoted have been checked and certified in by LUCKIE'S, JOHN BATES and ASSOCIATES, American and English.

20,679* Physicians
say **“LUCKIES**
are less irritating”
“It's toasted”
Your Throat Protection against irritation against cough

Den sparsomme indtægt fra pligtarbejdet kunne anvendes til f.eks. tobak, men ikke til særforplejning

1930: Lægerne ryger Lucky

En annonce fra Lucky Strike hævder, at 20.679 læger bakker op om, at Lucky Strike er særlig skånsom for halsen, da tobakken er ristet. Lucky Strike har i årene forud sendt 150.000 amerikanske læger gratis cigaretter og bedt dem vurdere, om Lucky Strike irriterer halsen mindre end andre cigaretter.

Ikke alt var pligtarbejde. Der var i 1896 også tænkt på tvangsfangernes religiøse opdragelse med ansættelse af en præst ved Tvangsarbejdsanstalten

Ejend.
Archis-Lieftaart
Skanderborg, den 18 September 1896.
312
1896

Ej. til Vgke Amtmand
12 16

Indenrigsministeriet har under I'ds tilskrevet mig
saaledes:

Efter at man havde tilkaldt Ministeriet for Kirke-
og Undervisningsvæsenets Rentes Skrivelse af 11 Mars d.d.
med Bilag behøffende Spørgsmaalet om Udførelsen af den
præstelige Gjerning paa Tvangsarbejdsanstalten ved Horsens,
har benægtede Ministeriet ved hertil paany at oversende
hospfølgerende, Sagen vedrørende Akter anmodet Indenrigsmini-
steriet om et forantedige Spørgsmaalet om den gjældende
Bestyrelse af Anstaltens Lønner foreligger de i Anstalten
bestaaende kommunale og andre Midler til at opretholde

Spisereglementet på Tvangsarbejdsafdelingen

Tvangsarbejdsdelingens spisereglement nævnte i §1 hvad den enkelte tvangsfange skulle have at spise:

§1, stk. 1 De i Afdelingen optagne Personer erholder udleveret i tillavet Stand:

Morgen: Grød (Vandgrød eller Havregrød) med 3 Dl Sødmælk og 15 G Sukker.

1 Skive Rugbrød med Fedt.

1 — med Margarine.

1 — med Ost.

1 Skive Sigtebrød.

Kaffe med Sukker og Sødmælk.

Aften: Brød, Fedt, Margarine med Paalæg og Ost, The og Hvidtøl. Der gives Paalæg paa én Rundtenom Rugbrød og Ost paa én.

Spisereglement for Tvangsarbejdsafdelingen paa Tvangs- og Forsørgelsesanstalten ved Horsens, 1925.

Spisereglement

En søndagsmiddag kunne være forloren hare, sovs og kartofler samt frugtgrød med sukker og sødmælk.

Uspiselige spegesild

Selv om maden som regel var god og rigelig, kunne den også være direkte uspiselig

Det udløste en klage fra 21 af tvangsfangerne i 1915, som beklagede sig over nogle harske spegesild

Den konstituerede formand for Tvangsarbejdsanstalten – købmand Marius Holst- tog klagen alvorligt og tog hen for at undersøge sagen nærmere

Købmand og byrådsmedlem Marius Holst (1855-1927),
Der var fungerende formand for Tvangsarbejdsanstaltens
Bestyrelse, da tvangsfangerne i 1915 klagede over harske og
uspiselige spegesild

”Undertegnede konstituerede Formand, Købmand Marius Holst, begav mig derefter...til Anstalten, hvor vi lod os forevise de til Tvangsfangerne udleverede Spegesild. Ved at undersøge dem konstateredes det let, at Sildene var harske og ganske utjenlige til Menneskeføde”.

Udskrift fra forhandlingsprotokol for Tvangsarbejds- og Forsørgelsesanstalten d. 28. August 1915.

Hvem var de ?

Arbejdsløshed og **sygdom** var hovedårsagerne til mænds ophold på Tvangsarbejdsafdelingen

	Mænd	Kvinder
Sygdom	52	31
Vanførehed	9	10
Aandssvagbed	7	8
Sindssygdom	3	9
Alderdom	41	109
Ulykkestilfælde	4	2
Arbejdsløshed	112	4
Dovenskab	26	11
Drikfældighed	29	6
Stor Børneflokk	23	23
Anden og unavn- given Aarsag	59	20

Fattigvæsenet i Danmark i Aaret 1901. - Statistiske Meddelelser 4. Række, 15. Bind, 2. Hæfte. - Udgivet af Statens Statistiske Bureau, 1904.
Heri: Tabel II Fordeling af de Understøttede efter Trangsaarsagen. Horsens Købstad s. 60-61.

For kvindernes vedkommende var det **alderdom** og **sygdom** samt **"anden og unavngiven Aarsag"** – Det vil bl.a. sige prostitution

Der var mange forskellige skæbner på Tvangsarbejds- og Forsørgelsesanstalten.

- Ægtefællen kunne være død, og den enlige kvinde måtte tage ophold på forsørgelsesafdelingen sammen med børnene
- Arbejdsløshed var hovedårsagen for især mænds vedkommende.
- Alderdom for især gamle kvinder, da mændene ofte døde tidligt
- Hjemløshed, fordi tjenestefolk boede hos arbejdsgiveren, som en del af lønnen.

Når de var blevet opsagt, stod de derfor uden et sted at bo.

Derfor endte nogle af dem på Tvangsarbejds- og Forsørgelsesanstalten

De unge kvinders dårlige skolegang betød, at det var dårligt lønnet og hårdt arbejde, de måtte påtage sig .

F.eks. som husassistenter, gangpiger på sygehuse, stuepiger på hoteller eller køkkenpiger på restauranter

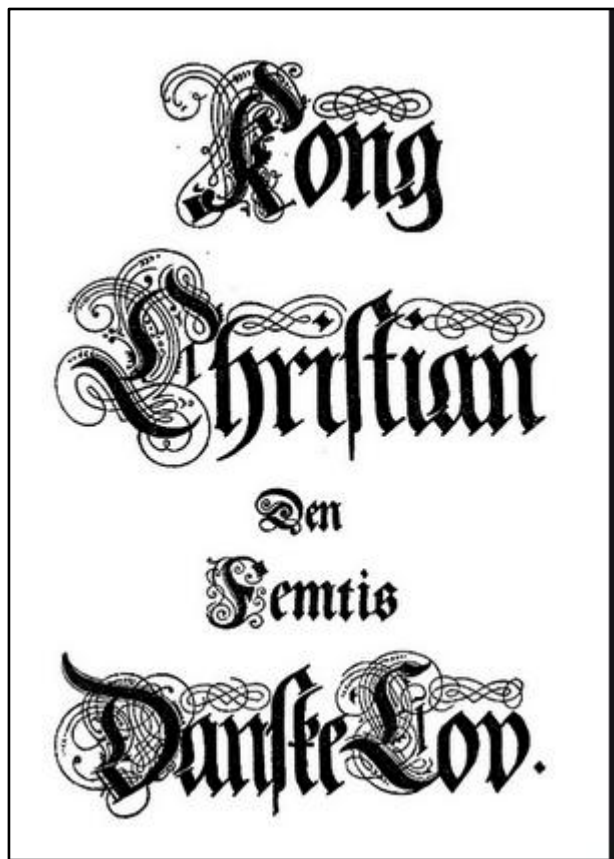
Skulle der skrives en skriftlig ansøgning, var der ikke stor sandsynlighed for at få jobbet.

For det fremgik tydeligt af adressen, at den unge kvinde opholdt sig på Forsørgelses- og Tvangsarbejdsanstalten

På grund af de håbløse udsigter, valgte nogle unge, desperate kvinder at blive prostituerede i håbet om , at det kun var midlertidigt

Prostitution har været forsøgt afskaffet og reguleret i adskillige århundreder
- uden ret stort held

Allerede i **Danske Lov fra 1683** er der anført strenge straffe for løssagtighed

Sjette Bog. - XIII. Cap. Art. 1 : Om
Løssagtighed

Hvo nogen Qvindis-Person beligger, bøde til
sit Herskab fire og tyve Lod Sølv, og
Qvindfolket tolv Lod Sølv, og stande begge
aabenbare Skrifte.

Have de ikke Middel til Bøderne, da straffis
de efter deris Formue og med Fængsel paa
Kroppene: Men dersom de egte hverandre,
da betale hand til Bøder half femte Lod Sølv
og hun half saa meget, og være fri for
Skriftemaal.

"Lov nr. 47 af 10. April 1874 om Foranstaltninger til at modarbejde den veneriske Smittes Udbredelse" blev vedtaget for at dæmme op for udbredelsen af kønssygdomme.

Hvis politiet tog en kvinde på fersk gerning ved at aftale sex med en mand, kunne hun ved gentagne tilfælde tvinges til at lade sig indskrive på et bordel.

Kagstrygning af prostitueret kvinde.

Kagstrygning blev afskaffet inden prostitutionsloven af 1874 trådte i kraft

I 1800-tallet og begyndelsen af 1900-tallet var der imidlertid en udbredt opfattelse af , at prostitution var et nødvendigt onde .

Bagsiden af prostitutionen var dog kønssygdomme som syfilis og gonorré, der dengang var uhelbredelige.

Døende kvinde med syfilis indsvøbt i lagen mens to læger diskuterer hendes tilstand

Gravering fra 1732

Hvis en prostitueret kvinde fortsatte med sit erhverv – trods politiets gentagne advarsler - kunne hun straffes for "løsgænger" med et ophold i en tvangsarbejdsanstalt.

§ 4

Straffelovens § 180[3] forandres derhen, at der i Stedet for den i samme fastsatte Straf af Fængsel kan, hvor der er indrettet Tvangsarbejdsbuse, som ere godkjendte til Udstaaelse af Straf for Løsgænger, idømmes indtil 90 Dages Tvangsarbejde i disse.

Prostitutionsloven af 1874

Mændene kunne derimod ukontrolleret købe sex af prostituerede kvinder – trods risikoen for at blive smittet med en kønssygdom

De utro ægtemænd tog derfor ofte smitten med hjem til deres hustruer.

Prostitutionsloven af 1874 var derfor ikke ret effektiv, når det gjaldt om at forhindre udbredelsen af kønssygdomme

Mødet i 1880 angående prostitution i Horsens

Møde angaaende Prostitutionen. I Horsens er der i disse Dage afholdt et Møde angaaende den offentlige Prostitution. Mødet holdtes paa Raadhuset paa Indbydelse af 3 Mænd heraf Børn.

Den officielle kamp mod prostitution var i 1880 også nået til Horsens

De inviterede til mødet i Horsens 1880 var MÆND: Læger, præster og embedsmænd samt nogle journalister og andre tilhørere.

Ikke en eneste kvinde fik adgang til mødet...

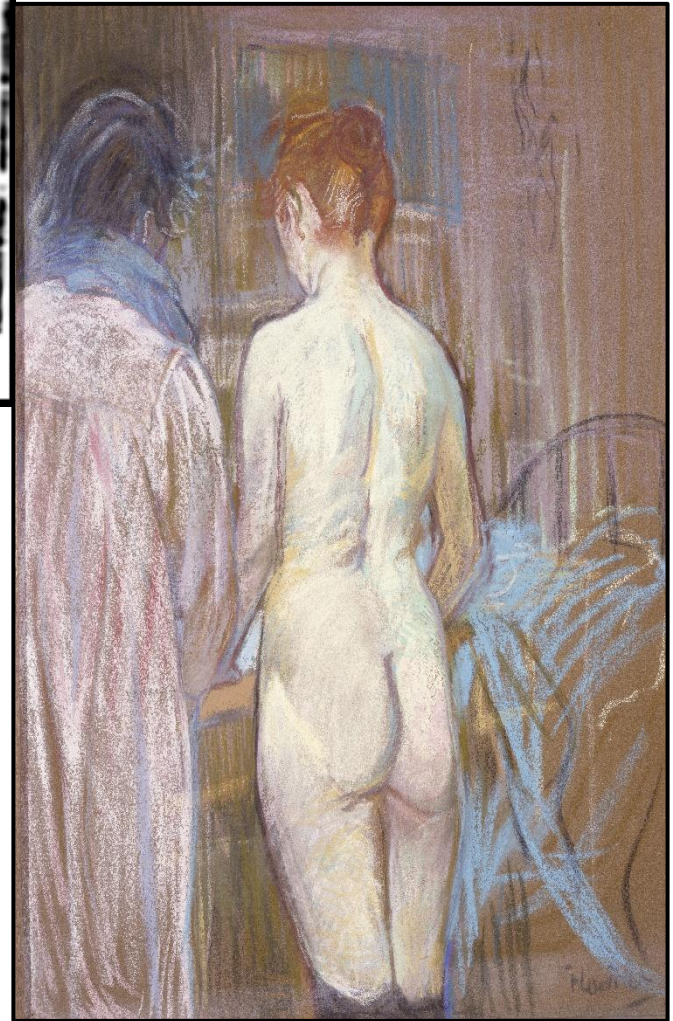
Det var bleven sagt,
at det var uretfærdigt, at man tog fat
paa Pigerne, der drev Utugt, og lod Mæn-
dene gaa; men han vilde dog gøre op-
mærksom paa, at Pigerne drev Utugt som
Erhverv, hvilket Mændene ikke gjorde.
Derpaa var en stor Forstæl.

Social-Demokraten den 22. maj 1880

Stiftfysikus Blach udtalte på mødet i 1880,
at det var rimeligt, at det kun var de
prostituerede kvinder, der skulle straffes,
da deres erhverv var UTUGT

Mændene derimod købte sig blot ret til at
bedrive utugt – ofte uden for ægteskabet.

Kvindefrigørelse og lighed for loven var
tydeligvis endnu ikke opfundet i 1880

Prostitutionsloven af 1874 gjorde det muligt for politiet og kommunerne at etablere offentlige bordeller.

Hvis politiet tog en kvinde på fersk gerning ved at aftale sex med en mand, kunne hun derfor ved gentagne tilfælde tvinges til at lade sig indskrive på et bordel.

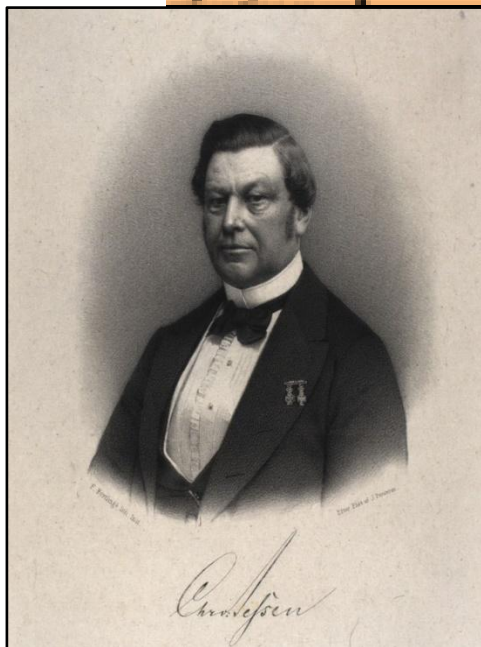
Det nymodens fotografi gjorde det muligt for politiet at tage billeder af de prostituerede

Også de enkelte prostituerede kvinder benyttede fotografier til at markedsføre sig over for kunderne

Dristigt foto af prostitueret kvinde med bare arme og synligt bare ben

Provst Høegh-Guldberg fra Horsens udtalte på mødet i maj 1880 stor forundring over at få at vide, at der i Horsens fandtes et bordel...

Provst Høegh-Guldberg havde før
Sagen for 1½. Aar siden blev bragt paa
Bane i de hørjenske Blade, været noi-
denbe om, at der var Bordel i Horsens,
og han havde heller ikke vidst, at der i
1874 var vedtagen nogen Lov til Bestyt-
telie af saadanne offentlige Uædeligheds-
huse.

Det var imidlertid selve borgmester von Jessen, der havde truffet beslutningen om at etablere et offentligt bordel i Horsens

**Byfoged og borgmester samt
kammerherre Johan Christian von
Jessen (1817 – 1884)**

Der har nok ikke kun været 1 bordel i Horsens i 1800-tallet, men flere.

Og de fleste af dem har sikkert heller ikke været lovlige, fordi de ikke var oprettet af hverken politiet eller Horsens Kommune .

Maren Christine Hansen, offentligt fruentimmer
på bordellet på Nørrebrogade - Byarkivet i Horsens

Måske som en konsekvens af mødet ang. prostitution i Horsens den 22. maj 1880, blev et bordel lukket i 1883

MAANEDSBLAD
udgivet af
Forening imod Lovbeskyttelse for Usædelighed.
Det britiske og almindelige Selskabs danske Afdeling.
Ved et Udvalg.

Nr. 51. 15de Juni 1883. 5. Aarg., Nr. 3.

Nedlæggelse af Bordellet i Horsens.

Fra Horsens har jeg modtaget Efterretning om, at Bordellet dér er lukket den 12te Maj, hvilken Efterretning jeg iler med at meddele, da den uden Tvivl vil glæde alle «Maanedsbledets» Læsere og alle vor Sags Venner. Hver Gang et Bordel lukkes, gaa vi et lille Skridt frem mod det Maal, som «Foreningen mod Lovbeskyttelse for Usædelighed» har sat sig. Naar et Bordel lukkes, bliver der ogsaa Lejlighed til at erfare, hvilken Indflydelse Bordellerne have paa Sædeligheds-Tilstanden og de veneriske Sygdommes Udbredelse. Efter alt, hvad jeg har kunnet erfare, har Nedlæggelsen af Bordellerne i Provinsbyerne intet Sted i nogen Henseende haft skadelige Følger, og den samme Erfaring vil forhaabentlig ogsaa blive gjort i Horsens.

Flugt fra Tvangsarbejdsanstalten

Et ophold på Tvangsarbejdsanstalten var ingen dans på roser

Opsynsmændene gjorde ofte tilværelsen umulig for tvangsfangerne, som derfor forsøgte at flygte – ofte uden held

Red af Tvangsarbejde. En ung Københavners sømand, Slagsbroder fra Vognmagerkvarteret, har i nogen Tid været anbragt paa Tvangsarbejdsanstaltens Forsorgselskabdeling, men er nu saa led og led af Opholdet her, at han har prøvet enhver Raade til at komme deraf.

Quis det viser sig at være rigtigt, slipper han jo rigtigt nok for Tvangsarbejdsanstalten; men om der er stort vundet ved at saa Vand og Brød i Stedet for, er jo et Spørgsmaal.

Først forsøgte han at komme ind paa Sygehuset ved at sige, at han led af en ondartet Rødsygdom. Lægen erklærede imidlertid, at han var frisk som en Rist, saa den gik ikke. Saa forsøgte han at hænge sig; men Inspektøren kom til, da han allerede havde lagt Rebene om Halsen, og fik ham fra det. Men nu har han grebet til den sidste Udvej ved at melde sig selv for forskellige Tyverier, som han skal have begaaet i København.

Den flygtede tvangsfanges forhold forbedredes nok ikke – snarere tværtimod.

For han blev sandsynligvis sendt en tur i Horsens Statsfængsel i stedet for

D.9.1.1904 - Horsens Folkeblad

Oprør på Tvangsarbejdsanstalten i 1930

Opsynsmand i uniform 1925

Opsynsmænd og inspektøren idømte ofte urimelige straffe, der ikke stod mål med forseelserne.

Det førte den d . 1. marts 1930 til et voldsomt oprør på tvangsarbejdsanstalten

Årsagen var et par nye bukser, som en ung mand havde fået udleveret i stedet for de gamle og hullede.

Men kort efter kom en anden opsynsmand og forlangte, at han tog de nye bukser af og i stedet for selv syede de gamle bukser.

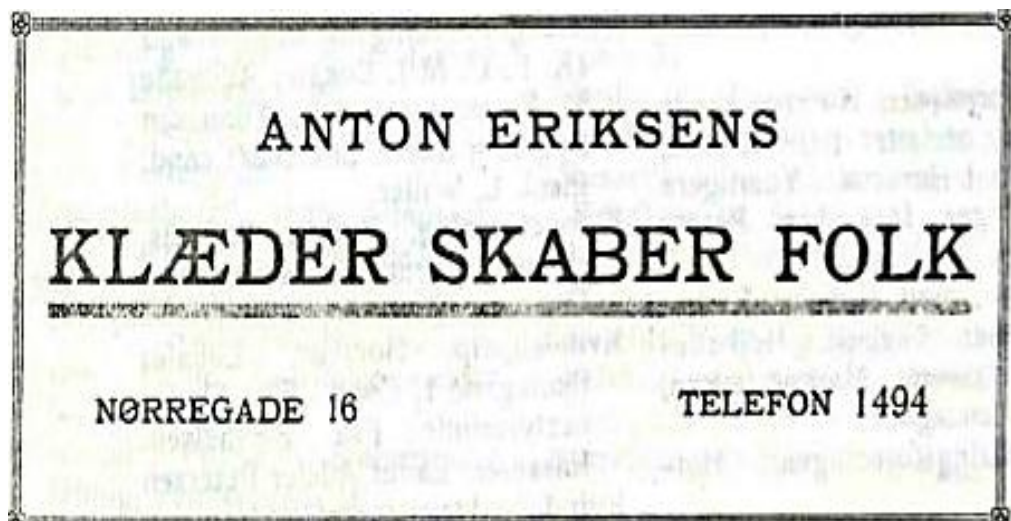
Det nægtede den unge mand, og som straf blev han hensat i arresten.

Den omtalte opsynsmand var kendt for at sætte tvangsfangerne i arrest pga. bagateller

Det var imidlertid ulovligt, hvis inspektøren ikke først havde givet sin tilladelse til at sætte fanger i arresten.

Men inspektøren afviste alle skriftlige klager og forsøg på personligt at tale med ham.

Sagen med bukserne var derfor dråben, der fik bægeret til at flyde over hos tvangsfangerne

Horsens Vejviser 1927

17 af tvangsfangerne gik til angreb på opsynsmændene, og en af mændene tog kvælertag på en opsynsmand.

Især den særligt forhadte opsynsmand stod for tur.

Inspektøren fik en kludesko i hovedet og gav derefter ordre til , at opsynsmændene skulle trække stavene og gå til angreb på tvangsfangerne

Tvangsfangerne i Forhør.

Fangerne hævder, at det var Opsynet, der gav Anledning til det blodige Slagsmaal.

Haarde Ord om Inspektøren.

Anders Hansen har til Amtmanden fremsendt en længere Skrivelse, hvori han klager over Forholdene. I Klagen anføres, at Inspektøren kom sjældent paa Anstalten, men sov hver Dag til Kl. 11—11½.

Derefter afhørtes Tvangsfangen Charles Holger Andreasen, der bl. a. oplyste, at Opsynsmændene kom ind i Spisesalen hin Lørdag Aften udelukkende for at slaa Fangerne ned. En af Opsynsbetjentene havde endog lagt Frakken for bedre at kunne knalde løs paa Fangerne!

Horsens Social-Demokrat den 1. marts 1930

Inspektøren for Tvangsarbejdsanstalten dømt for underslæb i 1933

En undersøgelse af årsagerne til oprøret i 1930 viste, at de indsattes klager over opsynsmændene og inspektøren aldrig var nået frem til borgmester Axel Sørensen

***Borgmester Axel Sørensen (1882-1947),
der også var formand for Tvangsarbejds-
anstaltens bestyrelse i 1930erne***

Inspektøren for Tvangsarbejdsanstalten blev senere dømt ved landsretten, men om det havde noget med tvangsfangernes oprør i 1930 at gøre vides ikke.

I hvert fald blev inspektøren senere fyret, fordi han havde begået underslæb.

Inspektør L. Jensens straf var nok især en konsekvens af , at han havde taget 16.000 kr. i Tvangsarbejdsanstaltens kasse.

Men mon ikke, at tvangsfangerne følte en smule skadefryd ved nyheden om, at inspektøren var blevet dømt og fyret for underslæb ?

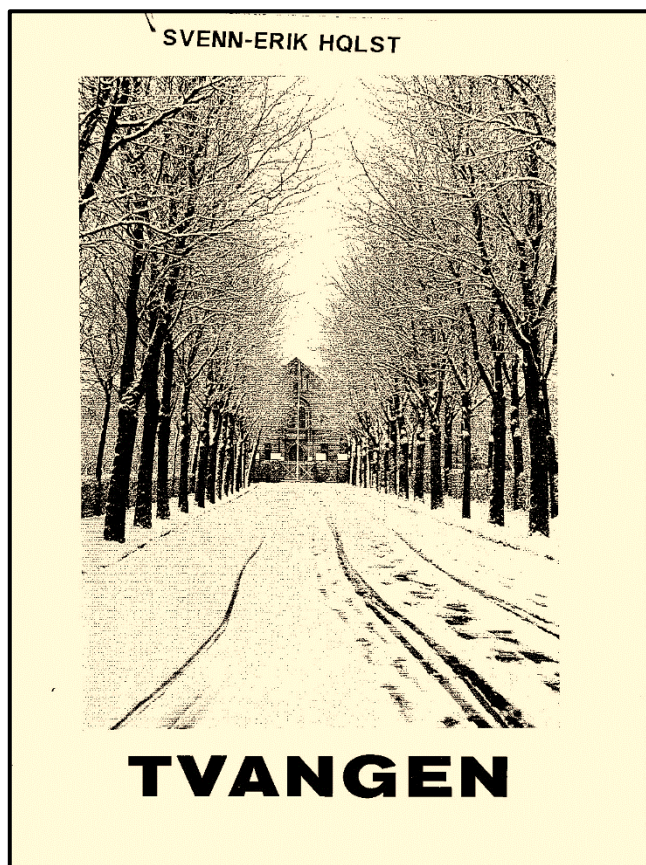
294. ¹¹⁶⁶/₃₃. Skrivelse af 14. November fra Bestyrelsen for Tvangsarbejds- og Forsørgelsesanstalten ved Horsens saalydende:

Paa Bestyrelsens Vegne skal jeg herved gøre det ærede Byraad bekendt med, at det ved en af statsautoriseret Revisor C. Jespersen foretagen Undersøgelse er konstateret, at Anstaltens Bestyrer L. Jensen har gjort sig skyldig i Underslæb overfor Anstalten til et Beløb af ca. 16,000 Kr., i hvilken Anledning Bestyrelsen i sit Møde G. D. enstemmig har vedtaget at afskedige Bestyreren uden Pension fra den 1. ds. at regne

"Tvungen" - Erindringer fra Tvangsarbejds- og Forsørgelsesanstalten

Svenn-Erik Holst har skrevet en lille bog med titlen "Tvungen" (1992).

Den handler om tiden, hvor hans far, Sven Aage Holst, var ansat som opsynsmand på tvangsarbejdsanstalten.

Som dreng kom forfatteren derfor selv på tvangsarbejdsanstalten, og i bogen fortæller han om forholdene for de fattige på Tvangsarbejdsanstalten

Svenn Aage Holsts ansættelsesbrev som overopsynsmand i 1937

Tvangsarbejds- og Forsørgelsesanstalten
ved Horsens
—
Bestyrelsen
—

Horsens, d. 30 Marts 1937.

Under Henvisning til det i Bestyrelsens Møde den 27. d.M. i Deres Overværelse passerede skal jeg herved paa Bestyrelsens Vegne bekræfte, at Bestyrelsen i sit ovennævnte Møde har vedtaget at antage Dem som Overopsynsmand ved Anstalten fra 1. April d. A. at regne med Løn 3000 Kr. aarlig, stigende med 300 Kr. hvert 3' Aar til 3600 Kr. aarlig og med Stedtillæg og Reguleringstillæg efter Statens Regler, samt Bolig i den til Stillingen hørende Tjenestebolig, Lys og Varme mod Fradrag i Lønnen efter Statens Regler.

Der tilkommer Dem ikke Pensionsret.

Indflytning i Tjenesteboligen vil først kunne ske, naar Boligen er istandgjort efter Økonoma Fru Karen Jensens Fraflytning.

Hr. Opsynsmand
Sven Aage Holst,
Tvangsarbejdsanstalten,
h e r.

H. B. 373/37.

—
(Axel Sørensen)

(J.P. Langdal)

Tugthusvej omdøbes til Fussingsvej i 1942

Tvangsarbejdsanstalten blev opført på Tugthusvej i 1864 nær Horsens Tugthus, som fængslet blev kaldt på dette tidspunkt

Det nedlagte Horsens Statsfængsel 2017

I 1930 blev en ny straffelov vedtaget, som afskaffede betegnelserne tugt- og forbedringshuse.

I begyndelsen af 1930'erne skiftede Horsens Tugthus derfor navn til Horsens Statsfængsel.

Også Tugthusvej skiftede navn nogle år senere efter en henvendelse fra Horsens Statsfængsels ledelse

Tugthusvej 1909

For statsfængslets ledelse fandt det i 1937 problematisk, at breve til og fra de indsatte skulle påføres adressen "Tugthusvej".

Det gjaldt også for tvangsfangerne på Tvangsarbejdsanstalten, hvis adresse også var Tugthusvej

Jeg skal tillade mig at foreslaa, at Vejen fremtidig benævnes »Fussingsvej« og skal som Grund herfor anføre, at den nu afdøde Fængselsdirektør Th. Fussing har betydet særdeles meget for dansk Fængselsvæsen, og at Slægten Fussing stammer fra Horsens By.

Byplanudvalget indstiller under 1. September 1942 enstemmigt, at den offentlige Gade »Tugthusvej« fremtidig benævnes »Fussingsvej«.

Byplanudvalgets Indstilling af 1. September 1942 tiltraadtes enstemmigt.

Thorkil Fussing (1874-1930) var direktør for det danske fængselsvæsen 1910-1927.

Og slægten Fussing stammede fra Horsens.

Derfor blev Tugthusvej i 1942 omdøbt til Fussingsvej

Hans Nielsen Fussing (1838-1914). Arkitekt og far til fængselsdirektør Thorkil Fussing

Først i 1961 afskaffedes de sidste rester af tab af rettigheder , hvis man modtog offentlig hjælp.

§ 32, stk. 2 Samtidig ophæves lov nr. 181 af 20. maj 1933 om offentlig forsorg...således at såvel kommunehjælp som fattighjælp betragtes som offentlig hjælp uden retsvirkninger bortset fra erstatningspligt – Lov om offentlig forsorg 1961

Fra 1961 skulle offentlig hjælp "kun" tilbagebetales – uden tab af rettigheder

1960-1962 : Fra arbejdsanstalt til forsorgshjem

Arbejdsanstalterne i deres gamle form blev afskaffet med "lov af 31. marts 1960 vedr. forsorgshjem"

Betegnelsen "arbejdsanstalt" forsvandt og blev til "forsorgshjem".

Tvangsarbejdsanstalten fik i stedet navnet "Forsorgshjemmet for Skanderborg Amt i Horsens"

- I 1967 var belægningsprocenten på forsorgshjemmet kun 32,2 %.
- I 1969-1970 var den gl. bygning blevet så nedslidt, at Horsens Kommune ville nedrive og nedlægge den gamle tvangsarbejdsanstalt og i stedet købe en del af grunden på 38.000 m²

31. D.K. .842.52.073.511.2. Skrivelse af 23. marts 1970 fra Kasse- og Regnskabsudvalget med indstilling om, at byrådet erhverver den Forsorgshjemmet for Skanderborg Amt i Horsens tilhørende ejendom, Fussingsvej 2, matr. nr. 128, Horsens Købstads Bygrunde, af forsorgshjemmets bestyrelse for en købesum af kr. 400.000,00

Horsens Byråds Forhandlinger 1970

I 1973 var det endegyldigt slut med den gamle tvangsarbejdsanstalts bygning, som siden 1864 havde været vidne til meget fattigdom og elendighed

Men køn så den gamle J. Clausen-bygning ellers ud i de 109 år udefra. Men hvor var den dog grim og uhyggelig inden døre. Det kan man endnu nogle dage nå at konstatere.

Horsens Folkeblad den 17. november 1973

Traktørstedet "Sølyst"

Nogle kender måske til "Sølyst" , som i 1877 blev opført af Tido Christensen, der var kammerherre på Boller Slot

Det var i nogle år et populært forlystelsessted, der nød godt af at "Horsens Cyklebane" blev anlagt i nærheden

I 1904 måtte cykelbanen imidlertid lukke, og det blev samtidig enden på "Sølyst" som forlystelsessted.

"Sølyst" blev i 1904 købt af telefonfabrikant Emil Møller (1863-1925), og efter en ombygning , foretaget af arkitekt Viggo Norn, flyttede Emil Møller ind i palæet i 1913

Det Sociale Døgncenter "Sølyst"

Emil Møller solgte "Sølyst" i 1929 ,
og herefter blev palæet anvendt til
mange forskellige formål.

I 1978 købte Vejle Amt bygningen,
og der blev indgået en aftale med
KFUM om driften af "Sølyst" som et
krisehjem for hjemløse og andre
udsatte borgere

Sølyst blev drevet af Horsens
Kommune indtil lukningen i 2024

Indgangsparti ved Sølyst

Sølyst til salg i 2024

Sundvej 96, "SØLYST"

Sagsnr. 116162

8700 Horsens

Ejendomstype	Køb	Kontantpris	25.000.000 kr.
Etageareal	1.785 m ²	Købspris pr. m ²	14.006 kr.
Grund	14.156 m ²	Årlig driftsudgift	55.435 kr.
Energiklasse	D	Årlig driftsudgift pr. m ²	31 kr.

Salgsopstilling 2025

August 2026 var Sølyst stadig til salg.

Både iflg. skiltet og Horsens Kommune, der bekræftede, at Sølyst ikke er solgt endnu

Horsens Kommunes krav til køber af Sølyst

Det er nok ikke alle, der har 25 mio. kroner at købe et stort palæ som "Sølyst" for.

Men der nok også andre årsager , da Horsens Kommune stiller særlige krav til køber. Bl.a. disse:

Med henblik på at skabe luft og rum omkring "Sølyst" skal den nuværende værelsesfløj fjernes. Eventuelt kommende selvstændige boliger skal opføres i et sådant antal, højde og afstand fra "Sølyst", at ejendommen får en fremtrædende plads i forhold til det øvrige byggeri.

Eventuelle selvstændige boliger skal både i materialevalg og arkitektonisk fremtoning udgøre en sammenhængende helhed med "Sølyst". Udhuse og skure skal derfor udgøre en integreret del af boligerne.

Parkeringsarealer og belysning skal ved deres placering og materialevalg udgøre en harmonisk del af det kommende haveanlæg.

Fremtidens "Sølyst" vil kræve ny lokalplan og eventuelt nyt kommuneplan-tillæg

Ejendommen er på udbudstidspunktet udlagt til offentlige formål. Et salg af "Sølyst" vil derfor som udgangspunkt kræve vedtagelse af en ny lokalplan og eventuelt et nyt kommuneplantillæg.

Den kommende lokalplan vil blive udarbejdet i samarbejde med den vindende tilbudsgiver.

Hjemløserereformen 2023

Hjemløserereformen

Den 1. oktober 2023 trådte den nye reform på hjemløseområdet i kraft.

Reformen har som mål at nedbringe hjemløshed markant og gøre op med langvarig hjemløshed. Centralt i reformen står *Housing First-tilgangen*

Den går ud på at hjælpe mennesker ud af hjemløshed med bolig og støtte i egen bolig.

Nye økonomiske vilkår

Reglerne for refusion er ændret, således at kommuner ikke længere får refusion fra staten for borgerens ophold på forsorgshjem efter 120 dage.

Til gengæld er det nu muligt at få refusion for Housing First-bostøtte, når borgeren flytter fra forsorgshjem og ind i eget hjem.

<https://godtigang-housingfirst.dk/om-hjemlosereformen/>